

GEOGRAFIJOS SAVAITĖ KAIP GALIMYBĖ EFEKTYVINTI MOKSLEIVIŲ GEOGRAFIJOS MOKYMĄ

Laima Railienė

Šiaulių universiteto Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras, Lietuva

Anotacija

Pastaruoju metu respublikos bendrojo lavinimo mokyklose ypač susiduriama su žema moksleivių mokymosi motyvacija. Nemaža moksleivių dalis vangiai dalyvauja pamokos metu mokytojo siūlomoje veikloje, jau nekalbėsime apie siūlymą parodyti bent kokią iniciatyvą. Dažnai dėl to kaltiname dabartinę socialinę aplinką, didelį moksleiviams tenkantį mokymosi krūvį, „kompiuterių liga“ susirgusius mokinius ir kt. Ne išimtis, kad tokioje situacijoje yra ir mokyklinė geografija.

Visada galima rasti galimybių, kaip pakelti mokinių motyvaciją, mokantis geografijos, sudominti šiuo mokomuoju dalyku. Pasiekti, kad mokiniai būtų ne tik aktyvūs, iniciatyvūs dalyviai geografijos pamokoje, bet ir popamokinėje geografinėje veikloje. To siekti gali padėti geografijos savaitės organizavimas ir vedimas mokykloje. Tokia geografijos savaitė skatina ne tik moksleivių veiklą geografijos pamokose, bet ir po jų.

Pagrindiniai žodžiai: *mokymosi motyvacija geografijos savaitė, ugdymo metodai.*

Įvadas

Kaip teigia Z. Kairaitis, jau seniai žinoma, kad pamoka kaip mokymo modelis buvo pagrįsta klasicizmo epochoje, kuriai būdingi pasaulio darnos, aiškumo, griežtumo principai. Tačiau klasika šiuo atveju suprantama ne epochos, o pamokos idėjos stabilumo prasme. Iki šiol pamoka dažniausiai išlieka struktūrizuota, tipizuota ir logizuota moksleivių mokymo(-si) forma. Tai rodo daugybę sukurtų pamokos tipologijų ir struktūrų.

Didaktinis pamokos matmuo glaudžiai siejamas su pagrindiniais ugdymo veiksniais. Tradiciškai daugiausia yra aptariamas mokytojo ir mokinio vaidmuo pamokoje. Mokytojas, remdamasis savo metodine ir intelekto patirtimi, siekia kurti naują geografiją, tinkamą ugdymo tikslams siekti. Mokyklinė geografija – tai mokslo, emocijų, autentiškos patirties ir suasmenintų pažiūrų vienovė.

Aplinka taip pat veikia visus pamokos dalyvius. Mokant geografijos, ji yra ne tik socialinis, psichologinis ar materialinis veiksnys, bet ir suvokta ugdymo turinio dalis. Būtina atkreipti dėmesį, kad ne tik mokytojas, bet ir mokinys turi savo kognityvią patirtį, o dažnai ir dalyko viziją. Būtina atkreipti į tai dėmesį, organizuojant ugdomąjį geografijos procesą. Taip pat autorius teigia, kad pamoka yra specifinė žmonių bendravimo forma, kai dvasinis ryšys užtikrinamas ne tik technologizuotomis komunikacijomis, bet atvira aplinkos, dalyko, mokytojo ir mokinio autentiško apmąstymo refleksija (Kairaitis, 1999).

Kiekvienas geografijos mokytojas savo darbo praktikoje randa įvairių būdų, metodų, kaip paskatinti mokinius domėtis savo dėstomu dalyku. Koks darbo ar veiklos pobūdis vienu ar kitu atveju pasirenkamas, priklauso nuo iškeltų tikslų ir laukiamo rezultato. Iš savo darbo praktikos galėčiau konstatuoti: jei tikslas yra sudominti mokinius, juos „uždegti“ sudėtingesniems darbams, galime naudoti įvairias ugdymo formas, metodus ir mokymo stilius. Vienas iš tokių gali būti geografijos savaitės organizavimas ir vedimas bendrojo lavinimo mokykloje (Railienė, 2008).

Straipsnio tikslas – atskleisti geografijos savaitės mokykloje, kaip vienos moksleivių aktyvinimo formos panaudojimo galimybes, siekiant skatinti moksleivių geografijos, kaip mokomojo dalyko, mokymosi motyvaciją.

Geografijos savaitė moksleivių geografinio ugdymo procese

Nepamokinės veiklos reikšmę, atskiras nepamokinės veiklos formas tyrinėjo ir aprašė autoriai: S. Dzenuškaitė straipsnyje „Pakvietus į renginį“ (1991), S. Dapkienė leidinyje „Užklasiniai renginiai moksleiviams“ (1993).

Žymus pedagogas B. Bitinas teigia, kad popamokinė veikla bus efektyvi, jei mokiniai aktyviai joje dalyvaus, o nebus tik pasyvūs stebėtojai ar epizodiniai veikėjai. Moksleiviams turi būti sudarytos palankios sąlygos plėtoti iniciatyvą, sumanumą, savarankiškus užmojus. Juk aktyvumas – tai ne tik geri norai, bet ir įgūdžiai, kurie padrąsina ir paskatina tolesnei veiklai (Bitinas, 1986).

I. Anikejevos teigimu, pamokinės ir popamokinės veiklos aktyvumui didelės reikšmės turi gražūs renginio dalyvių tarpusavio santykiai, geras psichologinis klimatas – tai dalyvių emocinis ir psichologinis nusiteikimas, kuris emocionaliai atspindi asmeninius ir dalykinius dalyvių tarpusavio santykius, jų vertybinę orientaciją ir kt. Popamokinėje veikloje išryškėja vidinės tarpusavio poveikių situacijos: lenktyniavimas ir slaptas konkuravimas, draugiškas susitelkimas ir kolektyvinė atsakomybė. Tokiose situacijose užsimezga kontaktai, suartėja pažiūros, apibendrinimai, patirtis, išryškėja gabumai, talentai (Anikejeva, 1988).

Pamokinės ir nepamokinės veiklos formų, kuriose galima žadinti mokinių suinteresuotumą geografija yra labai įvairių: disputai, konkursai, olimpiados, konferencijos, debatai ir kt. Kitokio pobūdžio veikla, kurioje vėl mokiniai gali „prisiliesti prie geografijos“, geografijos savaitė ar geografijos diena mokykloje.

Geografijos savaitės ar geografijos dienos renginiai mokykloje gali būti skirti paminėti Žemės dieną. Svarbiausias tokių renginių tikslas – praplėsti mokinių geografinį akiratį, skatinti mokinių domėjimąsi geografijos dalyku, savarankiškumą, asmeninę ir komandinę atsakomybę už atliktas užduotis. Šių renginių dalyviais jau gali būti visų I–XII klasių mokiniai bei jų mokytojai. Tokiems renginiams pasiruošti reikia daugiau laiko, tačiau jie turi didelę ugdomąją ir auklėjamąją reikšmę. Jei organizuojama ir vedama mokykloje geografijos diena, tai užduotys gali būti atliekamos pamokoje ir po pamokų. Geografijos dienos parengimas reikalauja mažiau laiko sąnaudų, o, be to, ir užduočių pobūdis nebūna toks sudėtingas, kaip geografijos savaitėje.

Geografijos savaitė – daugiau struktūrizuotas renginys mokykloje. Jos svarbiausi tikslai – pagausinti mokinių geografijos žinias, skatinti moksleivių aktyvumą, savarankiškumą, siekti, kad įgytos žinios apie gamtą, socialinę aplinką, jos tyrimą, išsaugojimo perspektyvas ateinančioms kartoms taptų neatskiriama moksleivių veiklos dalimi. Geografijos savaitė, kaip ir kiti geografijai skirti renginiai, turi būti ne tik mokinių žinių tikrinimu, moksleivių akiračio plėtimu, bet ir suteikti nemažai emocinių akimirų. Žinoma, jei visą laiką bus dirbama pagal tą patį scenarijų, tai po keleto kartų geografijos savaitė ar tokio pobūdžio diena taps neįdomiu renginiu. Svarbu keisti veiklos būdus ir variantus. Ir vėl reikėtų atsižvelgti į mokinių psichologiją. Jiems visada būna įdomiau, kai patys gali būti geografijos savaitės ne tik aktyviais dalyviais, bet ir jos rengėjais. Mokiniai dažnai pateikia įdomių idėjų bei sumanymų. Tokioje savaitėje paprastai kviečiama dalyvauti visos mokyklos bendruomenė, todėl labai svarbu tiksliai numatyti ir sudaryti vedamų renginių grafiką, vadovus, vertinimo komisijas, jei atskiri savaitės renginiai įgauna konkurso pobūdį. Labai svarbus momentas tokį renginį organizuojant ir vedant – visos mokyklos bendruomenės geranoriškumas ir aktyvus dalyvavimas jame (Railienė, 1994).

Kad geografijos savaitės renginiai vyktų sklandžiai, būtina labai atsakingai paruošti šio renginio scenarijų. Jame numatomas renginių grafikas, patalpos, kur vyks vienokio ar kitokio geografinio pobūdžio veikla, patalpų apipavidalinimas, dalyvių vertinimo komisijos (jei numatomas konkursas), aptariama, kaip bus išdėstytos vaizdinės ir techninės priemonės ir kt. Geografijos savaitė yra nevienadienis renginys, todėl būtina numatyti ir geografijos savaitės renginių vadovus. Jais gali būti ir mokytojai ir mokiniai. Geografijos savaitėje kviečiami dalyvauti: mokytojai, mokinių tėvai, I–XII klasių mokiniai, todėl tokios savaitės renginiai organizuojami pagal atskirus planus.

Kaip jau anksčiau buvo minėta, geografijos savaitė – didelis geografijos renginys. Norint jam sėkmingai pasirengti ir vesti, būtina laikytis tam tikros metodikos. Siūlau pasinaudoti (galima ją ir pajavairinti) tokia metodika (Railienė, 1994).

I variantas. Geografijai skirtas renginys klasėje

Geografijos savaitės renginiai apima pamokinę ir nepamokinę veiklą, tai šiuo atveju įvairios geografinės užduotys gali būti atliekamos klasės kolektyvuose, geografijos pamokų metu. Tai gali būti individualūs, grupiniai ar komandiniai geografiniai žaidimai, viktorinos, įdomiosios geografijos užduotys ir kt. Renginiai klasėse dažniausiai vedami geografijos savaitės pradžioje. Taip pat svarbu nepamiršti, kad mokinių geografinės žinios yra nevienodos, tai būtina užduotis mokiniams diferencijuoti.

II variantas. Atskirų paralelinių klasių geografijos renginiai

Dar prieš geografijos savaitę, atskirų paralelinių klasių mokiniai konkurso tvarka sudaro komandas. Jos atstovauja savo klasės kolektyvus atskirai, pav.: VI, VII, VIII, IX, X klasių geografijos renginiuose. Tokio renginio tikslas – nustatyti, kurios paralelinės klasės komanda, kurie mokiniai ar mokinių grupės pasižymi geresnėmis geografijos žiniomis. Šiuo atveju teikiamų mokiniams užduočių diferencijuoti nereikia, o jos jau gali būti parinktos ir sunkesnės, neapribotos geografijos programos žinių.

III variantas. Visų paralelinių klasių geografijos renginiai

Klasių komandų sudarymo principas toks pat kaip ir anksčiau aprašytuose variantuose. Čia jau dalyvauja kartu VI–X klasės. Taigi tokia renginyje dalyvauja jau nemažai komandų. Labai svarbu, kad renginys būtų ypač gerai organizuotas, griežtai laikantis renginio scenarijaus reikalavimų. Sėkmę lemia ir užduočių įvairovė. Nepamirškime, kad čia mums labai gali pasitarnauti ir informacinės komunikacinės technologijos. Pagal mokinių amžių galimas ir užduočių parinkimas: nuo įdomių geografinių užduočių, geografinių žaidimų iki iš anksto parengtų geografinių projektų gynimo. Projektus galima ginti, panaudojant ir debatų metodą (Railienė, 2008).

IV variantas. Baigiamasis geografijos savaitės renginys

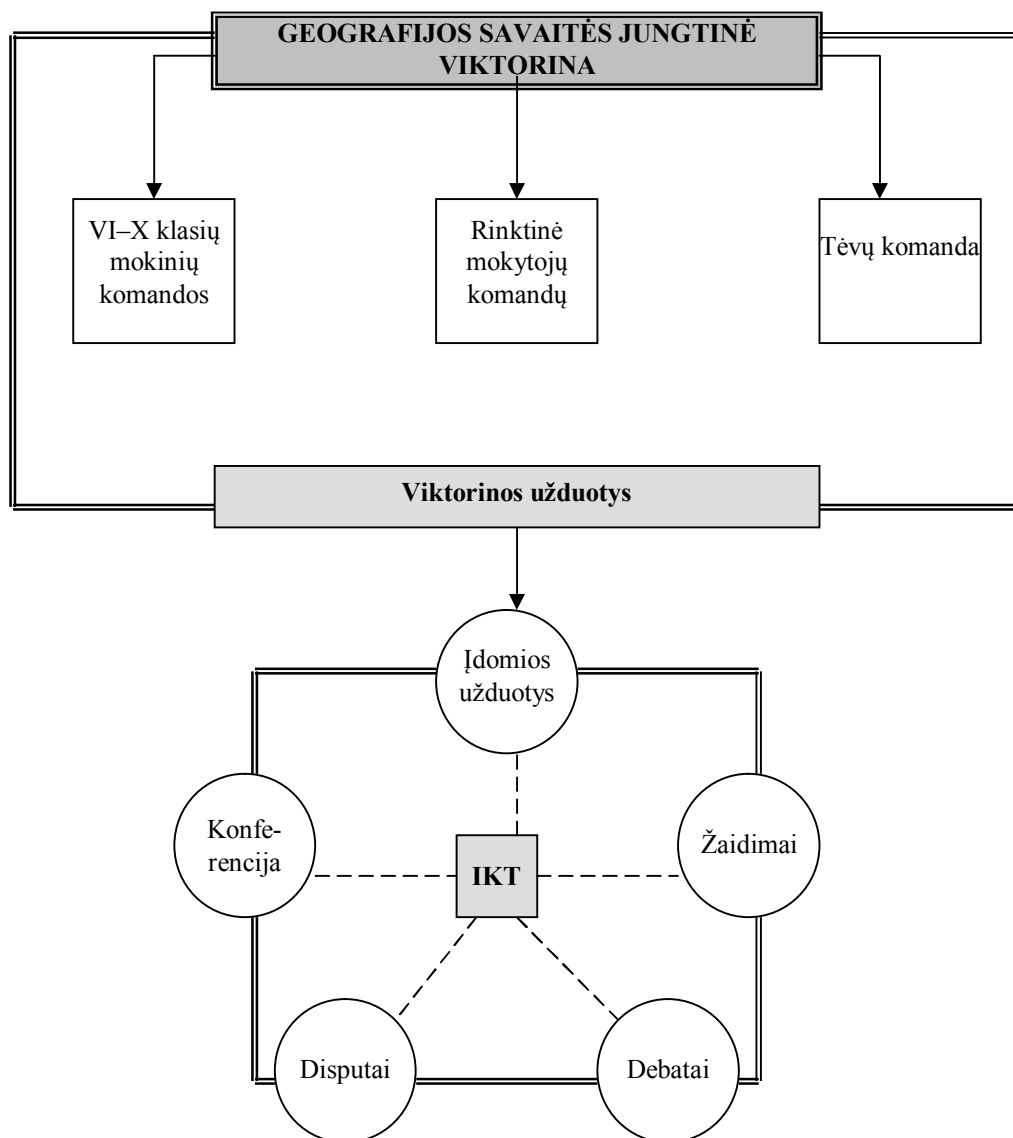
Tai turi būti pats svarbiausias visos geografijos savaitės akcentas. Jame dalyvauja ne tik mokyklos mokinių komandos, bet ir mokytojų komanda, tėvai ir kviestiniai svečiai. Šio renginio scenarijų galima „įvilkti“ į jungtinės viktorinos rėmus (1 pav.).

Kaip ir visos geografijos savaitės renginių metu, taip ir paskutiniajame renginyje būtina gerai apgalvoti užduočių pobūdį ir svarbu jas keisti. Pagal galimybes, baigiamajame geografijos savaitės etape galima organizuoti ir mokyklinę konferenciją.

Vyresniųjų (XI–XII) klasių moksleiviai gali būti geri mokytojų pagalbininkai, organizuojant geografijos savaitės renginius: paruošti užduotis, būti renginių vedančiais.

Atskirai reikia pabrėžti **pradinių klasių mokinių** vaidmenį tokio pobūdžio renginyje. Jie nesimoko geografijos, tačiau pradines žinias jie gauna per kitų dalykų pamokas. Kaip praktika ir patirtis rodo, jie labai mielai ir aktyviai dalyvauja geografijos savaitėje. Užduotys jiems paruošiamos, atsižvelgiant į jų amžių, turimas žinias ir patirtį.

Taip pat labai svarbu prisiminti, kad tokie ir panašūs į geografijos savaitę renginiai turi būti ne tik labai subtilus mokinių geografijos žinių patikrinimas, jų pagilinimas, bet ir šventė visai mokyklos bendruomenei. Nepamirškime, kad turime tikslą – sudominti mokinius savo dalyku ir pakelti moksleivių motyvaciją, mokantis geografijos ir domintis ja.

1 pav. Baigiamasis geografijos savaitės renginys

Išvados

1. Šiandieninėje bendrojo lavinimo mokykloje mokytojai moksleivių ugdymo procese susiduria su žema moksleivių mokymosi motyvacija. Neišimtis ir geografijos dalyko mokymas.
2. Efektyvinti geografijos mokymą, skatinti domėtis ja padeda įvairūs renginiai. Tai gali būti geografijos savaitės organizavimas ir vedimas mokykloje.
3. Geografijos savaitės renginiai skatina moksleivių aktyvumą, suteikia nemažai teigiamų emocijų.

4. Geografijos savaitė – renginys, kuriame įdomu dalyvauti ne tik moksleiviams, bet jų tėvams ir mokytojams.
5. Tokio renginio metu yra svarbi užduočių įvairovė, nepamirštant panaudoti ir informacines komunikacines technologijas.

Literatūra

- Anikejeva I. (1988). *Mokytojui apie psichologinį klimatą mokykloje*. Kaunas.
- Bitinas B. (1986). *Auklėjimo teorijos ir metodikos klausimai*. Kaunas.
- Dapkienė S. (1993). *Užklasiniai renginiai moksleiviams*. Šiauliai.
- Dzenuškaitė S. (1991). Pakvietus į renginį. *Tautinė mokykla*, Nr. 10.
- Kairaitis Z. (1999). Pamoka. Poklasikinis požiūris. Kn.: *Geografijos pamokos optimizavimas* (Konferencijos medžiaga). Vilnius, p. 4–6.
- Railienė L. (1994). *Geografijos savaitė mokykloje*. Vilnius.
- Railienė L. (2008). Gamtosauginis moksleivių švietimas: svarba ir galimybės. Kn.: *Gamta ir mes* (IX respublikinės moksleivių ir mokytojų konferencijos pranešimų straipsniai ir tezės). Kėdainiai, p. 39–41.
- Railienė L. (2008). Gamtamokslinis moksleivių ugdymas, panaudojant debatų metodą. Kn.: *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje* (XIV nacionalinės mokslinės-praktinės konferencijos straipsnių rinkinys). Šiauliai.

Summary

GEOGRAPHY WEEK AS THE POSSIBILITY TO MAKE GEOGRAPHY TEACHING MORE EFFECTIVE

Laima Railienė

Natural Science Education Research Centre, Siauliai University, Lithuania

Nowadays republic secondary schools especially face with low students learning motivation. The majority of students are passive participants in the lessons, though teachers ask to show any initiative. We blame social environment great amount of studying material and so on! Geography as a school subject is in such a situation as well.

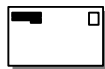
Various geographical tasks and activities help students to make active initiative participants not in the lessons but also after school activity. One of such activities is geography week at school.

If you want to organize such activity you have to make special methodics.

The article describes how to conduct geography week, how to use various methodics of organization and conduction.

Key words: geography week, special methodics, learning motivation.

Received 22 October 2008; accepted 29 November 2008

Laima Railienė,

Senior Researcher at Science Education Research Centre, Siauliai University, Lithuania.

P. Višinskio Street 25–119, LT–76351 Šiauliai, Lithuania

E-mail: laimarailiene@yahoo.com

Website: <http://www.gutc.su.lt>